

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

М. В. Удод

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
Донецького національного університету

Є. О. Балева

координатор юридичної клініки
економіко-правового факультету
Донецького національного університету

УДК 343.3/.7

ЩОДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОТРИМАНИХ НЕЗАКОННИМ ШЛЯХОМ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І СУЧАСНИЙ СТАН ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються питання легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом у контексті міжнародного досвіду та сучасного стану цієї проблеми в Україні.

В статье рассматриваются вопросы легализации доходов, полученных незаконным путем в контексте международного опыта и современного состояния данной проблемы в Украине.

In the article questions of legalization of profits got an illegal way in the context of international experience and modern state of this problem in Ukraine are examined.

З розвитком міжнародних зв'язків та інтеграції України до світового економічного простору зростає питома вага міжнародної та зовнішньоекономічної складової кримінальних фінансових операцій. Легалізація доходів, одержаних злочинним шляхом, набула глобального характеру. За оцінками експертів, загальний витік капіталу з країн СНД складає близько 11–12 млрд. доларів США щорічно, частину яких складає потік грошей українського походження. Щорічно у світі вводиться у законний обіг від 150 до 500 млрд. доларів США, здобутих злочинним шляхом. За підрахунками Міжнародного валютного фонду, щорічні прибутки злочинних організацій становлять майже 500 млрд. доларів США, що дорівнює приблизно 2 % всесвітнього валового продукту. Їх легалізація сприяє зростанню організованої злочинності та її проникненню в легальну економіку. 20 грудня 2002 року FATF (*Financial Action Task Force on Money Laundering* — Міжнародна організація з боротьби із відмивання коштів) рекомендувала країнам-членам організації застосувати санкції щодо України за недостатню боротьбу з відмиванням “брудних” грошей. За цією рекомендацією санкції проти України були введені Канадою, США, Великобританією, Німеччиною, Швейцарією та Швецією. Лише в лютому 2003 року FATF скасувала санкції після прийняття Україною законів, спрямованих на посилення боротьби з відмиванням грошей, хоча й залишила Україну в “чорному списку”. У лютому 2006 року, погоджуючись з рекомендаціями контрольної групи FATF вирішила припинити процедуру активного

© Удод М.В., Балева Є.О., 2010.

моніторингу України.

Метою даної статті є з'ясування основних шляхів використання різноманітних сегментів ринку для легалізації (відмивання) коштів, отриманих незаконним шляхом, а також внесення пропозицій до законів України, що регулюють дану сферу суспільних відносин.

Даному питанню в науковій літературі приділяли увагу і дослідили кримінально-правовий аспект О. Дудоров [1], Д. Гізатулін [2], В. Шликов [3] та ін. Проте більше матеріалів розроблено для практичного використання. Як приклад можна навести моніторинги законодавства, які регулярно проводить Державний комітет фінансового моніторингу України. Постійне інтенсивне вивчення і вдосконалення методик попередження легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, є запорукою найефективнішого і найшвидшого одужання як української, так і міжнародної економіки.

Термін "відмивання" грошей (*money laundering*) уперше був використаний у 80-х рр. у США стосовно доходів від наркобізнесу і означає процес перетворення нелегально отриманих грошей у легальні гроші [4, с. 1–2].

У міжнародному праві визначення легалізації (відмивання) доходів від злочинної діяльності було наведено у Віденській конвенції ООН про боротьбу з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин 19 грудня 1988 року. Згідно зі ст. 3 цієї Конвенції під легалізацією (відмиванням) доходів від злочинної діяльності слід розуміти "конверсію" або переведення власності, якщо відомо, що така власність отримана внаслідок будь-якого правопорушення або правопорушення, пов'язаного з обігом наркотичних засобів, або внаслідок участі в такому правопорушенні чи правопорушеннях з метою приховування або втаємничення незаконного джерела власності, або з метою надання допомоги будь-якій особі, яка бере участь у вчиненні такого правопорушення чи правопорушень, із тим, щоб вона могла ухилитися від відповідальності за свої дії; приховування або втаємничення справжнього характеру, джерела, місцезнаходження, способу розпорядження, переміщення, справжніх прав стосовно власності або її належності, якщо відомо, що така власність одержана внаслідок правопорушення або правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, або внаслідок участі в такому правопорушенні або правопорушеннях; придбання, володіння або використання майна, якщо в період його отримання було відомо, що таке майно отримано в результаті правопорушення або в результаті участі в такому правопорушенні або в правопорушеннях; участь, співучасть або вступ у злочинну змову з метою здійснення будь-якого правопорушення або правопорушень, наведених вище, замах на здійснення такого правопорушення або правопорушень, а також пособництво, підбурювання, сприяння або консультування при їх скоєнні.

Починаючи з 1980 року, міжнародна спільнота розпочала активну боротьбу з відмиванням коштів кримінального походження. До цього спонукало зростання злочинності, пов'язаної з незаконним обігом наркотиків, торгівлею зброєю, збільшенням кількості терористичних випадків, активним інвестуванням капіталів сумнівного походження в економіку деяких держав, у тому числі тих, які розвиваються стабільно.

З огляду на актуальність проблем, пов'язаних із відмиванням злочинно набутих коштів, на зустрічі керівників країн "Великої сімки" у Парижі у 1989 році було створено групу з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом. Цю організацію було названо FATF, яка отримала статус міждержавного органу.

На даний орган покладається функція розробки політики боротьби з легалізацією коштів, набутих злочинним шляхом, та сприяння її виконанню на національному і міжнародному рівні. До FATF входять 29 країн-учасниць: Австралія, Австрія, Аргентина, Бельгія, Бразилія, Великобританія, Греція, Данія, Ірландія, Ісландія, Іспанія, Італія, Канада, Гонконг (Китай), Люксембург, Мексика, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія, Сінгапур, Сполучені Штати Америки, Туреччина, Фінляндія, Франція, Швейцарія, Швеція, Японія і дві регіональні організації: Європейська комісія та Рада співробітництва країн Перської затоки. FATF здійснює співробітництво з іншими міжнародними організаціями, що працюють у цій сфері, такими, як: Відділ ООН з контролю за наркотиками і запобіганню злочинності, Рада Європи, Азіатсько-тихоокеанська група боротьби з відмиванням коштів і Цільова група фінансових дій країн Карибського басейну. Секретаріат FATF знаходиться в Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР).

Основне завдання FATF полягає в забезпеченні прийняття всіма фінансовими центрами міжнародних стандартів у сфері запобігання, виявлення і притягнення до відповідальності за відмивання грошей. На виконання цього завдання FATF були розроблені Сорок рекомендацій, які є міжнародними стандартами і становлять базу

структуру заходів, спрямованих проти відмивання коштів, що мають застосовуватися на загальноосвітньому рівні. Ці рекомендації визначають загальні принципи дій, які мають знайти своє відображення у національному законодавстві країн з наступних питань: кримінальна відповідальність, здійснення правосуддя, застосування заходів адміністративного та цивільного примусу, діяльність фінансової системи, питання міжнародного співробітництва тощо. У них наголошується на необхідності посилення національних правових дій, спрямованих на протидію відмиванню грошей, підвищення ролі фінансово-банківської системи в цій справі та розширення міжнародної співпраці. Хоча Сорок рекомендацій не є міжнародною конвенцією, обов'язковою до виконання, багато країн світу взяли на себе зобов'язання боротися з відмиванням грошей шляхом реалізації їх на практиці [5, с. 13].

Кожна країна, користуючись зазначеними рекомендаціями, розробляє та впроваджує власну систему та заходи боротьби з легалізацією злочинних коштів.

Що стосується Сполучених Штатів Америки, то у рекомендаціях Міністерства фінансів США пропонується ретельно досліджувати на "підозрілість" всі доступні факти стосовно угод на суми від 10 тис. доларів США. Особливу обережність пропонується проявляти щодо трансакцій і банківських відносин, якщо є сумніви щодо ідентифікації клієнтів, трансакцій, що здійснюються за участю третіх країн тощо. За даними закордонних періодичних видань великі банки США значно збільшили витрати на технології аналізу даних про грошові трансферти на предмет фіксування підозрілої діяльності.

Відповідно до Закону Литви "Про запобігання відмиванню грошей" (січень 1998 року) банки та інші кредитні установи, страхові компанії, митниця, пошта, нотаріуси, ломбарди, спецслужби країни надають податковій поліції відомості про осіб, що підозрюються у відмиванні коштів, про всі операції на суму понад 50 тис. латів (16,9 тис. доларів США), а також про обмін валюти на суму понад 10 тис. латів (3,4 тис. доларів США). Прийнятий латвійським Сеймом Закон "Про запобігання легалізації коштів, здобутих злочинним шляхом" (грудень 1997 року) містить ознаки, за допомогою яких виявляються злочинні кошти, і перелік фінансових операцій, що підлягають особливому контролю, а також визначає мінімальну суму, починаючи з якої необхідна обов'язкова ідентифікація клієнта — 10 тис. латів (17,7 тис. доларів США).

Згідно з Федеральним законом Російської Федерації від 7 серпня 2001 року № 115-ФЗ "Про протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом", операції, сума яких дорівнює або перевищує 600 тис. російських рублів (19,5 тис. доларів США) та які мають визначені цим законом ознаки сумнівності, підлягають обов'язковому контролю, що є заходом протидії легалізації отриманих злочинним шляхом доходів.

Польські банкіри передусім контролюють операції з великими сумами готівки (особливо якщо раніше подібні суми за рахунком не проходили), надходження значних переказів із країн, відомих як виробники наркотиків або підозрюються у причетності до тероризму тощо. Підвищену увагу приділяють клієнтам, що мають значні суми на рахунках у кількох банках і переказують їх у треті країни.

Якщо оцінювати безпосередньо спроби України у боротьбі з відмиванням грошей, можна звернутись до резюме першого звіту про результати спільної оцінки ситуації в Україні Спеціальним експертним Комітетом з оцінки заходів боротьби з відмиванням грошей (PC-R-EV) Комітету Ради Європи з проблем злочинності (CDPC). Експерти відзначають, що відсутність необхідного закону, який був би спрямований на запобігання відмивання грошей і боротьбу з цим протиправним явищем, сприяє постійному ризику відмивання "брудних" грошей громадянами на етапі розміщення грошових коштів за переважного використання ними готівки і обмеженого використання безготівкових фінансових інструментів. На етапі інтеграції, придбання об'єктів нерухомості і дорогих автомобілів, суб'єктам даного злочину також відкривається безпосередня можливість для відмивання коштів. Україна ратифікувала Конвенцію ООН 1988 р. про боротьбу з незаконним обігом наркотиків та психотропних препаратів (Віденська конвенція) і Конвенцію Ради Європи про відмивання, обшук, арешт і конфіскацію фінансових коштів від злочинної діяльності (Страсбурзька конвенція), але одночасно чинне законодавство так і не приведено у відповідність до положень цих Конвенцій, хоч і робота в цьому напрямку інтенсивно заохочується і проводиться. Необхідним завданням, відповідно до рекомендації Комітету, буде прийняття більш широкого визначення правопорушення, пов'язаного з легалізацією незаконних доходів, яке скасує існуючі на сьогодні обмеження у взаємодопомозі при розгляді справ про відмивання грошей, яке наразі стосується лише справ про відмивання доходів від незаконного обігу наркотиків.

В Україні легалізацією грошей, набутих злочинним шляхом, відповідно до Закону

України “Про банки і банківську діяльність”, вважається внесення на рахунки банку грошей чи іншого майна, здобутих з порушенням вимог законодавства України, або переказ таких грошей чи майна через банківську систему України з метою приховування джерел походження цих коштів чи створення видимості їх легальності [6].

Відповідно до рекомендацій міжнародної групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF) був прийнятий Закон України “Про запобігання і протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом”.

Згідно з даним Законом здійснюється первинний фінансовий моніторинг операцій на суму понад 80 тис. грн. за умови, якщо вони відповідають хоча б одній з наступних ознак, а саме:

- переказ коштів на анонімний (номерний) рахунок за кордон і надходження коштів з анонімного (номерного) рахунку із-за кордону, а також переказ коштів на рахунок, відкритий у фінансовій установі в країні, що віднесено Кабінетом Міністрів України до переліку офшорних зон;

- купівля (продаж) чеків, дорожніх чеків або інших подібних платіжних коштів за готівку;

- зарахування або переказ коштів, надання або одержання кредиту (позички), проведення фінансових операцій з цінними паперами у випадку, коли хоча б одна із сторін є фізичною або юридичною особою, що має відповідну реєстрацію, місце проживання або місце перебування в країні (на території), що не бере участь у міжнародному співробітництві в сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, або однієї із сторін є особа, яка має рахунок у банку, зареєстрованому у вищезгаданій країні (на вищезгаданій території).

Перелік таких країн (територій) визначається відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України на основі переліків, затверджених міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму, що підлягає опублікуванню: переказ коштів готівкою за кордон з вимогою видати одержувачу кошти готівкою; зарахування на рахунок коштів у готівці з їх наступним переказом того ж або наступного операційного дня іншій особі; зарахування коштів на рахунок або списання коштів з рахунку юридичної особи, період діяльності якої не перевищує трьох місяців із дня її реєстрації, або зарахування коштів на рахунок або списання коштів з рахунку юридичної особи у випадку, якщо операції на цьому рахунку не проводилися з моменту його відкриття; відкриття рахунку з внесенням на нього коштів в інтересах третьої особи; переказ особою, при відсутності зовнішньоекономічного контракту, коштів за кордон; обмін банкнот, особливо іноземної валюти, на банкноти іншого номіналу; проведення фінансових операцій з цінними паперами на пред’явника, не розміщеними в депозитаріях; придбання особою цінних паперів за готівку; виплата фізичній особі страхового відшкодування або одержання страхової премії; виплата особі виграшу в лотерею, казино або в іншому гральному закладі; розміщення дорогоцінних металів, дорогоцінних каменів та інших цінностей у ломбард.

На сьогодні Україною імplementовані міжнародні стандарти у сфері протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму переважно в межах фінансового сектора, учасниками якого є банки, кредитні спілки, страхові компанії тощо. Як наслідок, спостерігається тенденція поступового переміщення нелегальної діяльності до сфер, де потенціал для виявлення таких злочинів відносно малий.

Рух нелегально отриманих коштів відбувається багато в чому аналогічно рухові легально отриманих коштів. Доходи можуть бути використані залежно від короткострокових і довгострокових планів та пріоритетів власників. Рух нелегальних доходів відбувається в циклічній формі: деякі витрачаються на негайне споживання; інші повертаються у бізнес.

Практично для всіх механізмів відмивання коштів характерна участь юридичних осіб — фіктивних суб’єктів господарської діяльності. Частіше вони створюються на певний час з підробними документами або на підставних осіб. Час їх функціонування — від кількох днів до кількох років. Саме до цих фірм перераховуються незаконно отримані кошти, які у майбутньому конвертуються і перераховуються на рахунки “потрібної” організації, які, як правило, розташовані в офшорних зонах.

Наприклад, для здійснення імпоротної операції в офшорній зоні створюється дочірня фірма або самостійна компанія, яка укладає контракти на поставку товарів з українськими компаніями. Для забезпечення цих контрактів перераховуються величезні суми. Однак, товари в Україну не поступають, а кошти перераховуються на рахунки інших фірм.

Оскільки компанії — “одноденки” не є незаконними або забороненими, вони

використовуються для відмивання коштів або фінансування терористичної діяльності, — легко створюються і можуть укласти угоди з іншими фірмами на будь-якому кінці планети. Якщо така компанія створюється на території країни з жорсткими законами щодо конфіденційності фінансових установ, то в такому випадку практично неможливо встановити її власників і директорів, а також власників коштів.

Як свідчить аналіз, проведений відповідними органами державної влади, незаконні прибутки переважно отримуються у результаті:

- економічних злочинів, зазвичай у формі нелегального виготовлення, зберігання або продажу підакцизних товарів і порушень процедур господарської і банківської діяльності;

- корупції; злочинів проти власності;
- контрабанди;
- злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів;
- здійснення незаконних фінансових операцій з неліквідними цінними паперами;
- ухилення від сплати податків і шахрайство, пов'язане з ринком нерухомого майна.

Що стосується відмивання коштів, здобутих незаконним шляхом через ринок нерухомого майна, то махінації в сфері торгівлі нерухомістю набувають все більш широкого масштабу. Злочинці відмивають кошти завдяки операціям з купівлі-продажу об'єктів нерухомості, здійснюють інвестиції у будівництво житла, незаконно отримують нерухомість у власність не тільки на території України, а й і за її межами.

Найпоширеніша схема подібного шахрайства виглядає приблизно так:

По-перше, обирається жертва. “Допомагають” в цьому держустанови, які ведуть відповідний облік (це можуть бути ЖЕКи, паспортні столи, міліція, БТІ, соціальні служби, лікарні), або недержавні організації, які навіть інколи видають себе як “благодійні” (наприклад, безкоштовні ідальні для безпритульних тощо).

По-друге, здійснюється обробка жертви — за її власним бажанням або із застосуванням грубої фізичної сили підписуються відповідні документи.

Далі може відбуватися наступне: перший продаж оформляється на ім'я члена угруповання, так звані “перші прокладки” — це люди, яким нема чого втрачати.

Якщо ж з'являються родичі, що претендують на квартиру, або власник “взявся за розум”, тоді використовується так звана “друга прокладка”, за якою квартира перепродається від імені “першої прокладки”.

Це, як правило, член нижчої ланки бандитського угруповання, який не “засвічений” в міліції. Тобто такий, що має вигляд добропорядного набувача. Квартиру він зазвичай “купує” за дорученням. На час поки тривають судові справи (а це можуть бути роки), нерухомість використовується для отримання максимальної вигоди. З відомих випадків: в таких квартирах влаштуються борделі, перевалочні пункти для нелегальних мігрантів, притони для наркоманів — тобто все, що може приносити великий дохід. Тобто, з квартири намагаються за короткий строк отримати максимально можливий зиск та затягнути час (часто у людей, що хочуть повернути свої квартири, просто не вистачає коштів, щоб довгий час брати участь у судових процесах та наймати адвокатів).

Якщо після першого відчуження з'ясується, що жертву було обрано правильно (ніхто не заступився за жертву, не з'явилися родичі жертви, а отже, не пишуться скарги), або ж у жертви закінчилися сили протистояти бандитизму — квартира продається “добросовісним набувачам” — звичайним покупцям.

Частина коштів, отриманих від продажу незаконно отриманої нерухомості, надалі використовується для фінансування подальших незаконних дій.

Взагалі, подібні схеми є частиною більш складних схем і використовуються на першому етапі відмивання — розміщення брудних коштів, а також для надання таким коштам легального вигляду.

Також одним із способів легалізації є створення так званих “конвертаційних центрів”. Суть їхнього функціонування полягає в наданні послуг суб'єктам підприємницької діяльності з незаконної конвертації безготівкових коштів у готівку. Наявні грошові кошти і необхідні документи передаються цим суб'єктам, фактично товарно-матеріальні цінності не постачаються, але за документами оприбутковуються. У зв'язку з тим, що джерела придбання таких цінностей замасковані, вбачається факт легалізації. Так при перевірці однієї з комерційних структур встановлено, що підприємство придбало товарно-матеріальні цінності у однієї із структур м. Києва. При проведенні заходів щодо встановлення місцезнаходження підприємства був опитаний засновник і керівник комерційної структури. Жінка пояснила, що погодилася на оформлення документів за незначну грошову винагороду, насправді, жодних відносин до діяльності підприємства не має. За результатами перевірки порушено кримінальну справу, накладено

арешт на майно підприємства і розрахункові рахунки в установах банку [7, с. 4].

В результаті роботи Держфінмоніторингу України та суб'єктів національної системи протидії легалізації злочинних доходів набувається певний досвід з ефективності виявлення схем відмивання. Проте складність цієї роботи полягає в тому, що злочинці намагаються пристосувати свої методи до нових умов і схеми відмивання стають більш складними та заплутаними.

У більшості країн відмивання грошей визнане злочином, що тягне за собою кримінальну відповідальність. Цей момент чітко зафіксований в американських законах і законах багатьох інших країн. Більш того, у законах певних країн прямо вказується, що розгляду такого роду справ повинен віддаватися пріоритет у порівнянні з іншими питаннями.

В Україні відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, передбачена Кримінальним кодексом України та карається позбавленням волі на строк від 3 до 15 років з конфіскацією майна. Проте у кримінальному судочинстві практично без уваги залишилось питання про походження грошей чи інших цінностей, внесених як застава. На це питання відсутня відповідь і в чинному законодавстві, і в юридичній літературі. Тим часом воно представляється дуже важливим. Ігнорування цього питання може не тільки створити умови для використання під заставу "брудних" грошей, але послужити своєрідною формою їхнього відмивання. Таке явище не може бути терпимим, оскільки створює сприятливий ґрунт для легалізації (відмивання) коштів і іншого майна, придбаних незаконним шляхом.

Можна сказати, що в Україні відповідальність за легалізацію злочинних коштів є однією із найбільш суворих у світі [8].

Також слід зазначити, що боротьба з відмиванням грошей, набутих злочинним шляхом, — справа виняткової ваги. Щоб запобігти легалізації "брудних" грошей, уряди багатьох країн вдаються до різних методів і засобів. Зокрема, розробляють і приймають відповідні закони та підзаконні акти, провідні світові банки встановлюють спеціальні правила, а органи виконавчої влади запроваджують відповідні системи контролю, надають рекомендації стосовно конкретних напрямів боротьби із цим явищем та ін.

Аналіз сучасної практики в Україні з попередження, розслідування і покарання за злочини, пов'язані з легалізацією незаконних доходів, свідчить про те, що певною мірою визначилося коло проблем, від вирішення яких залежить ефективність такої боротьби на території України.

Враховуючи вищезазначене, можна дійти наступних висновків:

1. Необхідно викласти поняття "легалізація (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом" в Законі України "Про банки і банківську діяльність", Законі України "Про запобігання і протидію легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом", Кримінальному кодексі України в наступній редакції: "Легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом — це вчинення фінансової операції чи укладення угоди з коштами або іншим майном, одержаними внаслідок вчинення суспільно — небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, а також вчинення дій, спрямованих на приховування чи маскуванню незаконного походження таких коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів чи іншого майна, одержаних внаслідок вчинення суспільно небезпечного протиправного діяння, що передувало легалізації (відмиванню) доходів".

2. Розробити ефективну стабільну систему підготовки фахівців, які володіють технологіями розслідування злочинів, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) незаконних доходів, включаючи навички пошуку та ідентифікації коштів, розташованих в офшорних зонах.

Список використаних джерел

1. Дудоров, О. Оподаткування нелегальних прибутків: кримінально-правовий аспект [Текст] / О. Дудоров // Економіка. Фінанси. Право. — 1998. — № 5. — С. 12–17.
2. Гизатуллин, Д. И. Налоговые преступления, связанные с обналичиванием денежных средств [Текст] / Д. И. Гизатуллин // Журнал российского права. — 2000. — № 5–6. — С. 56–61.
3. Шлыков, В. В. Экономическая преступность: историко-правовые аспекты [Текст] : [учеб. пособ.] / В. В. Шлыков. — Рязань : Рязанский институт права и экономики Минюста России, 2000. — 67 с.
4. Боротьба з відмиванням грошей. Міжнародний досвід і уроки для Росії: Аналітична записка від 12 вересня 2000 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://mndc.naiuu.kiev.ua/Gurnal/4text/4_14.htm.

5. Про боротьбу з “відмиванням” коштів, отриманих злочинним шляхом [Текст] // Матеріали Центру правової реформи і законопроектних робіт при Міністерстві юстиції України. — К., 2008. — 13 с.
6. Financial action task force on money laundering. Group d'action financier sur le blanchiment de capitour. Annexes 2002-2003. (FATF. GAFI) (FATF. GAFI) [Electronic resource]. — Way of access : <http://www.fatf-gafi.org/dataoecd/12/63/34328318.PDF>.

*Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права та процесу
Донецького національного університету
(протокол № 7 від 2 лютого 2010 року)*

Надійшла до редакції 12.03.2010

